

Suočavanje s prošlošću za bolju budućnost

Izvešće ukratko

Put do pravde, mira i društvene kohezije u regiji bivše Jugoslavije

Izvešće predstavlja trenutno stanje u regiji u nastojanjima da se suoči s teškim i opsežnim kršenjima ljudskih prava i međunarodnog humanitarnog prava počinjenim u kontekstu raspada Jugoslavije.

Naglašava se da je za osiguravanje bolje i mirnije budućnosti, u cijeloj regiji hitno potrebno **raditi više i bolje** na suočavanju s prošlošću.

Suočavanje s prošlošću pitanje je sadašnjosti

Narativi obojeni mržnjom i podjelom, koji su tijekom ratova devedesetih bili izuzetno snažni, skoro tri desetljeća kasnije u regiji ponovno dobivaju zamah. **To je prijetnja pomirenju, čak i miru**, kako se vidi iz nedavnih dešavanja.

Odsustvo potpunog suočenja s nasilnom prošlošću stvara **razarajuće posljedice** po poštivanje ljudskih prava, vladavinu zakona i društvenu koheziju u zemljama regije.

Suočavanje s prošlošću daleko je od pukog osvrta u prošlost; **to je suštinski preduvjet za ostvarenje trajnog mira** u kohezivnim, pluralističkim demokratskim društvima koja se temelje na poštivanju ljudskih prava.

Suočavanje s prošlošću je ključ za sprečavanje ponavljanja zločina. To je pitanje poštivanja prava žrtava i stvaranje budućnosti u kojoj je malo vjerojatno da će doći do novog sukoba.

Ključni nalazi

Iskustvo suočavanja s prošlošću u ovoj regiji izgradilo je **neke pozitivne prakse od globalnog značaja**.

Odgovor na zločine počinjene tijekom ratova devedesetih bio je **odlučan stav da nema nekažnjivosti**, uz pouke o tome kako se nositi s ratnim seksualnim nasiljem i njegovim posljedicama. Uz to, ova se regija smatra modelom za rješavanje pitanja nestalih osoba.

Otklanjanje zaostavštine zločina **dugoročni je proces** koji traži trajnu riješenost i angažiranje i državnih vlasti i međunarodne zajednice.

Skoro tri desetljeća nakon ratova, postoji **primjetan zastoj** u procesu suočavanja s prošlošću, što se poklapa sa širim padom razine poštivanja ljudskih prava i vladavine zakona u nekoliko zemalja u regiji.

Umjesto intenzivnijeg rada na njihovom uspješnom okončanju, u proteklih nekoliko godina **kazneni progon ratnih zločina**,

Suočavanje s prošlošću za bolju budućnost
Put do pravde, mira i društvene kohezije
u regiji bivše Jugoslavije

Kratak pregled - Tematsko izvješće

Raspad Jugoslavije

Raspad Jugoslavije obilježen je razarajućim ratovima krajem devedesetih i početkom naredne decenije. Tri su se rata desila: u Hrvatskoj (1991-1995), Bosni i Hercegovini (1992-1995) i na Kosovu* (1998-1999). Sukobi manjeg obima desili su se u Sloveniji (lipanj-srpanj 1991) i Sjevernoj Makedoniji (u to vrijeme "bivša jugoslavenska republika Makedonija") (siječanj-kolovoz 2001). Ratove su obilježili zločini kakvi nisu viđeni na europskom kontinentu od Drugoga svjetskog rata.

Što znači suočavanje s prošlošću?

To je proces prihvaćanja zaostavštine zločina širokih razmjera, sa svrhom pomirenja – naziva se i tranzicijskom pravdom. Uključuje mjere kao što su kazneni progon, traganje za istinom, reparacije, obrazovanje, memorijalizacija i institucionalne reforme.

*Svako navođenje Kosova u smislu teritorije, institucija ili stanovništva, shvaća se u potpunosti sukladno Rezoluciji Vijeća sigurnosti Ujedinjenih naroda br. 1244 (1999) i ne prejudicira statusa Kosova.

traganje za nestalim osobama i reparacije za žrtve usporavaju ili stagniraju. Primarni razlog za to je nedostatak političke volje.

Druge bitne mjere kao što su uspostava povjerenstva za istinu i pomirenje, provjera javnih zvaničnika, bavljenje stvarnim uzrocima rata i inkluzivna memorijalizacija **potpuno izostaju.**

Trenutni kontekst u regiji ne pogoduje istinskom sučeljavanju s nasilnom prošlošću. Ne samo da brojni politički lideri u regiji ne pokazuju predanost ovom procesu, već nastavljaju manipulirati prošlošću u svrhu političke dobiti. I drugi društveni akteri kao što su vjerske vođe, javne osobe i neki mediji, doprinose trendu **negiranja ratnih zverstava i glorificiranju osuđenih ratnih zločinaca.**

Aktivisti za ljudska prava koji se bave ovim pitanjima sve se više susreću s neprijateljskim okruženjem.

Izgradnja budućnosti u kojoj se sukob neće ponoviti

Ključna je odgovornost na **državama regije i njihovim predstavnicima** da ponovo ožive napore na suočavanju s nasilnom prošlošću, konkretno kroz suđenja za ratne zločine, traganje za nestalima i reparacije.

To bi se trebalo raditi bez manipulacija, s ciljem osiguravanja maksimalnog učinka u smjeru pravde i pomirenja. Sve bi žrtve trebale biti aktivno uključene, da se osigura da njihove potrebe i pogledi budu temelj ovakvih napora.

Mora postojati **nulta tolerancija** za negiranje genocida i drugih ratnih zločina, kao i za poticanje mržnje prema drugim etničkim skupinama.

U ovoj je fazi neophodno hitno posvetiti pažnju **međugeneracijskoj dimenziji suočavanja s prošlošću**, da bi se prekinulo kontinuirano prenošenje traume i mržnje s jedne generacije na narednu. U oblastima **integriranog obrazovanja, nastave povijesti i memorijalizacije**, države bi trebale provoditi zakone i strategije koje suštinski doprinose suprotstavljanju negiranju zločina i povijesnom revizionizmu. Promidžba interakcije **među mladima** iz različitih zajednica i različitih

Metodologija

Tematsko izvješće temelji se na 15 godina sustavnog rada Ureda Visokog povjerenika Vijeća Europe na pitanjima vezanim za suočavanje s prošlošću u regiji, uključujući dijalog s državnim vlastima.

Ovo se Izvješće nadovezuje na prethodno Tematsko izvješće, koje je Ured Povjerenika za ljudska prava objavio 2012. godine, pod naslovom "*Poslijeratna pravda i pomirenje u regiji bivše Jugoslavije*" (dostupan na [engleskom](#), [bosanskom](#), [hrvatskom](#) i [srpskom](#))

zemalja bi trebala biti prioritet.

Izuzetno je značajno da se pojača politička i financijska potpora **snažnom civilnom društvu koje radi na tranzicijskoj pravdi.** Aktivisti i dalje pronalaze kreativne načine da stvaraju ozračje koje potiče memorijalizaciju bez podjela, pomirenje i mir. U ovom je trenutku civilno društvo najveća nada za bolju budućnost koja se temelji na ljudskim pravima i vladavini zakona.

Regionalna suradnja je jedna od ključnih komponenti za uspješno suočavanje s prošlošću u regiji, obzirom na zajedničku nasilnu prošlost i učinke koje dešavanja u ovoj oblasti u jednoj zemlji mogu imati na druge zemlje. Bolja regionalna suradnja potrebna je u svim oblastima suočavanja s prošlošću, uključujući suđenja za ratne zločine, traženje nestalih, razmjenu naučenih lekcija, obrazovne aktivnosti i memorijalizaciju. U isto vrijeme, projekti na **razini baze, na razini osnovne zajednice** mogu ostvariti istinski i stvaran utjecaj i pomoći pojedincima i društvima da se zaista suoče s prošlošću i prema njoj izgrade stav, i u tome ih treba poduprijeti.

Preuzmite Tematsko izvješće

<https://bit.ly/IPTJ2023>
(na engleskom)

Preuzmite Kratki pregled

<https://bit.ly/IPTJ2023summaryHRV>